

Keskkonnaameti keskkonnahariduse infoleht ilmub 2 korda aastas ning on suunatud õpetajatele, looduskeskuste juhendajatele ja kõigile teistele huvilistele.

Talvine raba

Foto autor Andres Hendrikson

Keskkonnaharidus on arengu ja ettevõtluse teenistuses

Euroopa Liit kulutab ai-nuüksi Natura 2000 ala-de kaitseks ligi 6,1 miljardit eurot aastas. See on kulu, mida valdav enamus näeb ühiskonna kasvava "koormisena" kaitsta loodusliku mitmekesisust. Vähesed märkavad aga siin hoopis muud – võimalust innovatiivseks äriks ja tasuvaid investeeringuid looduslikku mitmekesisuse kaitsmiseks. Heites pilgu ZERI Fondi poolt loodud nimekirjale "Looduse 100 Parimat", tuleb tunnustada, et maailmas on looduselt üle võtta väga palju. Olgu selleks siis termiidelt õpitav termo-bio-meetriline arhitektuur, vetikate kasutamine bakterite ohjamiseks, ämblikelt ülevõetav tekstiilisüntees, taimelhtedest inspireeritud päikesepatareid, pärlikarpide omadus siduda süsinikku (mida juba kasutatakse tsemenditööstuses). Need näited on vaid murdosa 3,8 miljardit aastat kestnud looduse katsetuste külluslikust varaaidast...

Kipume sageli mõtlema, et keskkonnaharidus on vajalik vaid selleks, et õpetada lapsi looduses korralikult käituma ja selle ilu märkama. See on äärmiselt vajalik, kuid see pole kõik. **Keskkonnaharidus peaks õpetama märkama ka võimalusi, mida loodus pakub ühiskonna arenguks.** Juhtima noo-

ri, miks mitte ka vanemaid inimesi, õppima looduselt ja seejuures mõtlema innovaatsiliselt. Näiteks kuidas tekib looduses tasakaal, kuidas täiustatakse parimaid võimalikke tehnoloogiad, kuidas edendada meil rohelist ettevõtlust?

Eesti saab järgneval neljal aastal Euroopa Liidu struktuurifondidest ligi 350 miljonit krooni riigi keskkonnahariduse infrastruktuuri arendamiseks. Sellele peaks lisanduma veel 50 miljonit krooni õppekvaliteedi sisuliseks parandamiseks. Tegu on suure ressursiga, millega annab palju ära teha nii, et sellest võibda nii keskkonnaharidus, ettevõtlus kui kohalik areng laiemalt.

Mis on Keskkonnaametil plaanis? Esiteks, soovime **toetada koostööd maakondades, kutsudes selleks ellu maakondlikud keskkonnahariduse ümarlauad**, mille roll saab olema sihtgruppide vajaduste ja ootuste välja selgitamine.

Teiseks, oleme võtnud suuna **senisest suuremas mahus õpetada selliseid keskkonnateemasid nagu veemajandus, jäätme-käitlus, säästev energeetika, maavarade kaevandamine ja kasutus, keskkonnajuh-timine, metsandus, õhu kaitse ja kliima-muutus**. Meie tugevuseks on keskkonnaharidusspetsialistide olemasolu maakondades ning uute programmide väljatöötamine on praegu käimas.

SELLES LEHES

LK 2 - 3

Keskkonnaameti talvised õppeprogrammid

LK 4

10 aastat RMK Sagadi looduskooli

Tartu Keskkonnahariduse Keskus pakub mitmekülgset tegevust igas eas inimestele

LK 5

Keskkonnaharidusega tegeldakse Tallinnas jõudsalt

Euromiljonid keskkonnahariduse edendamiseks

LK 6

Õuesõppe võimalikkusest vanemas kooliastmes

LK 7

10 aastat keskkonnaprojekte lasteaias Tõruke

Õuesõppe Haapsalu Linna Algkoolis

LK 8

Keskkonna ja pärand-kultuuri tähtpäevade kalender

Kolmandaks, meieeesmärgiks on ollaklientide paremini kättesaadav, st pakkuda teenust seal, kus see talle kõige sobivam, tegemata samas kompromisse programmi kvaliteedi osas. Oleme **investeerimas kümne Keskkonnaameti keskkonnahariduskeskuse kaasajastamise kaitsealadel ja rahvusparkides, et nende tutvustamise kõrval läbi viia ka "laboritingimustes" õpet**. Tahame oma uuendatavates keskustes näidata säästva ehitamise ja energiamajanduse alternatiivseid võimalusi. Ikka selleks, et noori mõtlema panna.

Euroopas on hinnanguliselt ligi 300 tuhat ehitist, mille klaasid on nõ isepuhastuvad. Tehnoloogia on väidetavalt "koopeeritud" lootuseõitelt. Lisaks ilule on keegi märganud selles taimes veel midagi kasulikku, mis täna aitab kokku hoida vett, kemikaale ja energiat. Soovin meile kõigile avatud meelt ning ettevõtlikkust looduselt õppida!

Erik Kosenkranius

Keskkonnaameti peadirektori asetäitja kt

Keskkonnaameti talvised õppeprogrammid...

...aitavad uurida talvist loodust ning omandada looduskaitse ja jäätmekäitluse põhitõdesid. Keskkonnaamet on talviseks hooajaks ette valmistanud 37 õppekavakohast programmi, mis aitavad koolis õpitut praktiliste näidete ja tegevuste abil huvitavamaks muuta. Teemadest võib välja tuua 3 peamist – looduskaitse, jäätmekäitlus ning talvine loodus (liikide kohastumused ja tegevusjäljed). Lisaks saab mõnedes maakondades tel-

lida jahinduse-, veemajanduse- ja õhukaitse teemalisi programme ning on võimalik püüda tigude, karpide, samblike ja sipelgate salamaailma.

Programme viivad läbi keskkonnahariduse spetsialistid, kes tulevad ise kooli või ootavad õpilasi looduskeskustesse. Keskkonnaamet viib õppeprogramme läbi tasuta. Küll aga tuleb koolil endal leida raha sõiduks looduskeskusesse või matkarajale, juhul kui programm toimub seal. Alljärgnev tabel annab ülevaate pakutavatest programmidest maakonniti.

Maa-kond	Programmi nimetus	Sisu	Läbiviimise koht	Programmi kestus	Sihtgrupp	Info ja registreerimine
Harju	Kaitsealasid ja kaitsealuseid objekte Harjumaal	Loodus- ja kaitseväärtused Harjumaal ning kaitse korraldamine	Kool	1(2)x 45 min	I-III kooliaste, gümnaasium	Reet Kristian Reet.Kristian@keskkonnaamet.ee tel 674 4812, 5590 0650
Hiiu	Talveprogramm	Loomade tegevusjäljed, loomade elu talvel	Kool	45 min	Lasteaed, I-III kooliaste	Diana Leenurm, Diana.Leenurm@keskkonnaamet.ee tel 463 6834, 5344 9943
	Õhuprogramm	Osoon, hapnikuringe, õhukvaliteedi kontroll	Kool	45 min	Lasteaed, I -II kooliaste	
	Veeprogramm	Veeringe, puhas vesi, looduslik vesi, heitvesi	Kool	45 min	Lasteaed, I-III kooliaste	
Ida-Viru	Savi meie kätes	Savi teke, struktuur, kasutamine, lisaks voolimine või savikrohvi tegemine	Iisaku looduskeskus, Kõrtsialuse Külaselts (Aseri), kool	Koolis või looduskeskuses 45 min, õueprogramm 2 tundi	I-III kooliaste, gümnaasium, täiskasvanud I-III kooliaste, gümnaasium	Heldi Aia Heldi.Aia@keskkonnaamet.ee tel 335 0200, 5347 5093
	Elu rabas	Taim- ja loomaliigid rabas, pärandkultuur	Seliso, Kotka, Muraka	3 tundi		Ingrid Kuligina Ingrid.Kuligina@keskkonnaamet.ee tel 335 0200, 5332 8287
Järva	Kaitsealasid ja kaitsealuseid objekte Järvamaal	Loodus- ja kaitseväärtused Järvamaal ning kaitse korraldamine	Kool	1(2)x 45 min	I-III kooliaste, gümnaasium	Reet Kristian Reet.Kristian@keskkonnaamet.ee tel 674 4812, 5590 0650
Lääne	Metsahabe	Eesti tavalisemad samblikud	Park või mets	45 min	III kooliaste	Marko Valker Marko.Valker@keskkonnaamet.ee tel 472 4729, 504 7219
	Üks jahimees läks metsa	Jahinduse õppeprogramm	Kool	45 min	II, III kooliaste	
Jõgeva	Eesti metsaloomad ja nende tegevusjäljed	Talvine õpperetk metsloomade tegevusjälgede otsimisega ulukite kollektsiooni abil, kaasjuhendaja Vahur Sepp	Endla looduskeskuse läheduses; november, detsember	3 tundi	III kooliaste, max 25 osalejat	Elo Rospel, Elo.Rospel@keskkonnaamet.ee tel 527 3340
	Aastaring Alam-Pedja radadel – JÄLJED	Talvine õpperetk metsloomade tegevusjälgede otsimisega	Alam-Pedja looduskeskuse läheduses ja Alam-Pedja loodusradadel; detsember-märts	kuni 3 tundi	Lasteaed, I-III kooliaste, max 24 osalejat	Riin Vare Riin.Vare@keskkonnaamet.ee tel 5341 9205
Lääne-Viru	Samblike salamaailm	Samblike ehitus, kasvukohad, samblikud kui õhupuhtuse indikaatorid, samblike ja sammalde erinevus	Kooli ümbrus, Lahemaa rahvusparki keskus	2 x 45 min Programmi on võimalik tellida täis- ja osalises mahus	I-III kooliaste, max 25 osalejat	Kaia Kauts, Kaia.Kauts@keskkonnaamet.ee tel 5304 7299 või
	Omamoodi samblamaailm	Sammalde ehitus, eripärad, kasvukohad, sammalde näiteid, samblike ja sammalde erinevused	Kool, Lahemaa rahvusparki keskus	2 x 45 min Programmi on võimalik tellida täis- ja osalises mahus	I-III kooliaste, üks klass, max 25 osalejat	Kerli Kõue Kerli.Koue@keskkonnaamet.ee tel 5304 7344
	Retk Palmse mõisa parkmetsas	Palmse park ja parkmets, Lahemaa rahvusparki keskus tutvutakse mõisa ajaloo, praktiline töö	Lahemaa rahvusparki keskus	1-3 tundi. Programmi on võimalik tellida täis- ja osalises mahus	I kooliaste	
	Kotkalend	Lääne-Virumaa kaitstavate loodusobjektide tutvustus	Lahemaa rahvusparki keskus, programmi võimalik tellida kooli	1 x 45 min	I-III kooliaste, gümnaasium, max 25 osalejat	
Põlva	Looduskaitse Põlvamaal	Põlvamaa kaitstavate loodusobjektide tutvustus	Kool, loodusmaja	Kuni 1 tund	II-III kooliaste	Veiko Maastik Veiko.Maastik@keskkonnaamet.ee tel 799 0914, 5304 7565
	Sipelgate sagimised	Sipelgate kui ühiseluliste putukate elukorraldus ja käitumine	Lahemaa rahvusparki keskus, programmi võimalik tellida kooli	Kuni 1 tund	I-III kooliaste, max 20 osalejat	Ülo Roop Ylo.Roop@keskkonnaamet.ee tel 525 1552, 782 8353
Pärnu	Jäätmete sortimine	Jäätmete vähendamine, sortimine, taaskasutus	Kool	45 min	II, III kooliaste, gümnaasium	Merle Kiviselg Merle.Kiviselg@keskkonnaamet.ee tel 5560 2292
	Jäätmed linnaruumis	Õppekäik sorteerimisjaama, metallide kokkuostupunkti ja prügilasse	Pärnu linn, Paikuse vald	3 tundi	Lasteaed, I-III kooliaste, gümnaasium, täiskasvanud, max 30 osalejat	Merike Palginõmm Merike.Palginomm@keskkonnaamet.ee tel 534 04486
	Tolkuse raba areng ja loodusväärtused	Talvine õppekäik Tolkuse rabas elurikkuse ja organismidevaheliste seoste tundmaõppimiseks, soode roll looduses ning inimese elus	Luitemaa looduskaitseala	3 tundi	Lasteaed, I-III kooliaste, gümnaasium, täiskasvanud, max 30 osalejat	
	Looduskaitse Pärnumaal	Loodus- ja kaitseväärtused Pärnumaal ning kaitse korraldamine	Kool	45 min	III kooliaste, gümnaasium, täiskasvanud, max 30 osalejat	
	Kakulised Eestis	Eesti kakuliste bioloogia, ökoloogia, looduskaitse ja kaitse korraldamine	Kool	1(2)x 45 min	II, III kooliaste, gümnaasium, täiskasvanud, max 30 osalejat	
	Teod ja karbid	Limuste bioloogia, ökoloogia, looduskaitse ja roll inimeste elus läbi ajaloo	Kool	45 min	II, III kooliaste, gümnaasium, täiskasvanud, max 30 osalejat	
Rapla	Kaitsealasid ja kaitsealuseid objekte Raplamaal	Loodus- ja kaitseväärtused Raplamaal ning kaitse korraldamine	Kool	1(2)x 45 min	I-III kooliaste, gümnaasium	Reet Kristian Reet.Kristian@keskkonnaamet.ee tel 674 4812, 5590 0650

Saare	Looduskaitse Saaremaal	Saaremaa looduskaitse, kaitsealused objektid, linnud ja loomad	Kool	45 min	I-III kooliaste, gümnaasium	Maris Sepp Maris.Sepp@keskkonnaamet.ee tel 5304 7882
Tartu	Aastaring Alam-Pedja radadel – JÄLJED	Talvine õpperetk metsloomade tegevusjälgede otsimisega	Alam-Pedja looduskeskuse vahetus läheduses ja Alam-Pedja loodusradadel; detsember-märts	kuni 3 tundi	Lasteaed, I-III kooliaste, max 24 osalejat	Riin Vare Riin.Vare@keskkonnaamet.ee tel 5341 9205
Valga	Looduskaitse Valgamaal	Loodusväärtused Valgamaal, kaitse korraldamine, Valgamaa suurima kaitseala – Otepää looduspargi tutvustus	Koolis või Otepää looduskeskuses	1 (2) x 45 min	III kooliaste, max 35 osalejat	Margit Turb Margit.Turb@keskkonnaamet.ee tel 5186 747, 766 9293
	Noored dendroloogid	Talvine õppekäik meie tavaliste puu- ja põõsaliikide tundmaõppimiseks pungade ja võrsete järgi	Kooli juures või Otepää looduskeskuses	2-3 tundi	II-III kooliaste, gümnaasium, max 30 osalejat	
	Loomade elu talvel	Talvine õppekäik loomade talviste tegevusjälgede tundmaõppimiseks, erinevate loomarühmade kohastumused eluks talvel	Otepää looduskeskus	2-3 tundi	II kooliaste, programm kohaldatav I ja III kooliastme õpilastele, lasteaiaviiimase rühma lastele, max 30 osalejat	
	Sipelgate sagimised	Sipelgate kui ühiseluliste putukate elukorraldus ja käitumus	Kooli juures	Kuni 1 tund	I-III kooliaste, max 20 osalejat	
Viljandi	Kes siin käis?	Loomade elutegevuse jäljed talvises looduses	Soomaa rahvusparki matkarajad	2-3 tundi	Lasteaed, I-II kooliaste, max 1 klass	
	Tunneta loodust kõigi meeltega	Erinevate meelte kasutamine	Soomaa rahvuspark või lasteaed	1-3 tundi	Lasteaed	
	Märka loodust	Looduse mitmekesisuse märkamine	Soomaa rahvuspark või lasteaed	1-2 tundi	Lasteaed	
	Loodusväärtused Viljandimaal	Viljandimaal kaitsealade tutvustus	Kool	1 (2) x 45 min	II-III kooliaste, gümnaasium	
Võru	Looduskaitse Võrumaal	Looduskaitse Võrumaal ja Eestis	Kooli juures	Kuni 1 tund	I-III kooliaste, max 20 osalejat	Ülo Roop Ylo.Roop@keskkonnaamet.ee tel 5251552; 7828353
	Sipelgate sagimised	Sipelgate kui ühiseluliste putukate elukorraldus ja käitumus	Kooli juures	Kuni 1 tund	I-III kooliaste, max 20 osalejat	

Lisaks tabelis toodule on igas maakonnas võimalik tellida veel järgmisi tasuta õppeprogramme:

Programmi nimetus: Looduskaitse Eestis

Sisu: Looduskaitse põhimõtted, eesmärgid, kaitstavad loodusobjektid ja kaitse korraldamine Eestis

Läbiviimise koht: Programmi on võimalik tellida kooli

Programmi kestus: 1(2)x45 min

Sihtgrupp: III kooliaste, gümnaasium, täiskasvanud

Programmi tellimiseks võta ühendust maakonna keskkonnaharidus-spetsialistiga

Programmi nimetus: Sipelgas Ferda vähendab prügi

Sisu: Prügi vähendamine, sorteerimine ja taaskasutamine

Läbiviimise koht: Programmi on võimalik tellida kooli

Programmi kestus: 1(2)x45 min

Sihtgrupp: Lasteaiad, I-III kooliaste, gümnaasium

Programmi tellimiseks võta ühendust maakonna keskkonnaharidus-spetsialistiga

Rakvere Linna Algkooli 2. klass saablikke õppeprogrammil luupidega saablikke uurimas

Õpilased uurivad Piusa jõe ääres liivakivi paljandit

10 aastat RMK Sagadi looduskooli

Laps, kes võtab sõbraks looduse, muutub hingelt paremaks.

Artur Toom

RMK Sagadi looduskool tähistas selle aasta aprillis oma 10. sünnipäeva. Alates 1999. aasta kevadest on looduskool esimesena omataoliste seas kutsunud sõlmima sinasõprust loodusega. Sinasõprus loodusega tähendab elurikkuse tundmist, looduses valitsevate seoste mõistmist, hoolimist ja hoidmist. Looduskool on uude metoodika rakendamise, programmiarenduse, õppematerjalide väljatöötamise ja juhendajate koolitamise kaudu mõjutanud loodushariduskeskuste võrgustiku arengut kogu Eestis.

Mis on looduskool?

Looduskool sarnaneb tavalisele koolile: vahendab teadmisi, arendab oskusi, kujundab hoiakuid ja väärtushinnanguid. Looduskooli temaatika keskmes on loodus oma mitmekesisuses ja seostes inimühiskonnaga, loodus kui majanduse ja kultuuri alus. Tänapäevaks on Sagadi looduskoolist saanud keskkonnahariduskeskus, kus õpilaste kõrval saavad sobivat keskkonnakoolitust õpetajad, loodusgiidid ja teised huvilised.

Miks on vaja looduskooli?

Üha rohkem kohtab mõtteviisi, mida iseloomustab usk, et poest saab osta puidust mööblit ja paberit ka siis, kui metsa üldse ei riuta. Tegelikult on see kogu meie tarbimiskeskel heaolumudelil põhineva ühiskonna probleem. Äraspidine "keskkonnasõbralikkus" viib olukorrani, kus nahtsaabastele eelistatakse kunstnast jalavarje ning jõulupuuks valitakse plastmassist kuusk. Looduskool kujundab väärtushinnanguid, mis suunavad inimesi loo-

dushoidlikule ja säästvale eluviisile ning muudavad elu vaimselt ja elamuslikult rikkamaks.

Kuidas õpitakse looduskoolis?

Inimese ja looduse seoste mõistmiseks on väga oluline praktilise kogemusliku õppe korraldamine ehedas keskkonnas. Sagadi looduskoolis pannakse rõhku õuesõppele. Looduskooli õpiõues – metsamuuseumis, pargis, arboretumis, metsas, mere ääres – on lihtsam leida vastuseid küsimustele: kuidas kujundada mõistmist, et inimene on osa loodusest; kuidas suunata austusele keskkonna suhtes; kuidas luua emotsionaalne side loodusega?

Kes käivad looduskoolis?

Looduskooli programmid on seostatud riiklike õppekavade ja suunatud lasteajale ning üldhariduskoolile. Kümne aasta jooksul on loodusharidusprogrammides osalenud üle 37 tuhande õpilase kogu Eestist. Keskkonnaalase täienduskoolituse on läbinud üle 12 tuhande õpetaja, metsamehe, loodusgiidi ja huvilise.

Looduskooli õpilaspõhised programmid

- Mets meie meelte läbi
- Metsamuinasjutt
- Sõprus puuga
- Puudest algab mets
- Põlismetsa otsimas
- Mets kui kooslus
- Sinasõprus seentega
- Kutsu Metsabuss külla
- Puud püüavad Päikest
- Tiivulised talves
- Elurikkus ja evolutsioon
- Elu 1000 nägu

Õuesõpe looduskoolis

- Ei ole üksi ükski puu
- Metsa varjatud elu

Keskkonnakoolitus

- Õuesõppe metoodika
- Keskkonnateema kooli/lasteaja õppekavas
- Looduse interpreteerimine
- Bioloogilise mitmekesisuse kaitse
- Praktiline loodusõpe
- Paber ja värvid seentest

Asta Tuusti

RMK Sagadi metsakeskuse arendusjuht

Tartu Keskkonnahariduse Keskus pakub mitmekülgset tegevust igas eas inimestele

Kooliklassidele pakume õppekavakohaseid aktiivõppeprogramme, vaba aja saavad lapsed sisustada loodusemaja huviringides või keskkonnaprojektides osalemisega. Täiskasvanutele korraldame erinevaid kursusi ning infopunkti saab vastuseid loodus- ja keskkonnaküsimustele. East sõltumata saab osaleda teemaõhtutel, keskkonnabussi ekskursioonidel ja vaadata Matsalu Loodusfilmide Festivali parimaid filme.

Jätkusuutlikult on arenenud 2007. aastast alates Keskkonnainvesteeringute Keskuse (KIK) toetusel koostööprojektid Muraste looduskooli ja Palupõhja looduskooliga. Nendele kahele looduskoolile on loodud hästi toimiv loodusprogrammide juhendajate võrgustik. Muraste mereranna-, pangametsa- ja Palupõhja lamminiidu- või rabaprogrammides, mis mõeldud õpilastele, valmivad jätkuprojekti raames töölehtedega ja lauamänguga õppimapid.

Märjalade tundmaõppimiseks on mõeldud loodusõppeprogrammid projekti "Tagasi Loodusesse" raames. Neid koolitusi viiakse läbi koostöös Peipsi Koostöö Keskuse, Keskkonnaameti, Gauja Rahvusparki Administratsiooni ja Kemeru Rahvusparki Administratsiooni inimestega.

Läänemere kaladega tutvumas

Foto autor Margit Sakk

Uute õppeprogrammide esimesed katsetused toimusid sel sügisel Eesti erinevatel luhetadel ja soodes. Tagasiside õpilastelt ja õpetajatelt võimaldab meil täiendada töölehti ja programmikavasid, et need vastaksid üldhariduskooli õppekavale, oleksid eakohased ja huvitavad. Täiustatud programme koos vajaliku varustuse ja vaatlusvahenditega pakutakse koolidele alates 2010. aasta kevadest. "Tagasi Loodusesse" projekti käigus viiakse läbi konkursse, laagreid, koristustalguid, valmivad märjalade teemaline taskuteatmik, näitlike vahenditega turbateemaline kohver, kalender ja lauamäng.

Kõike seda rahastab Eesti-Läti programm, Keskkonnainvesteeringute Keskus Eestis ja Läti vastavad riiklikud fondid.

Tartu Keskkonnahariduse Keskus osaleb ka aastatel 2009 - 2011 ülikoole, looduskooli ning muuseumi ühendavas Kesk-Läänemere Interreg IVA programmi 2007-2013 projektis "Communicating the Baltic" – COBWEB, mille raames uuendatakse programme mere ja magevee ning mullastiku teemal, arvestades pidevalt muutuvate keskkonnanalude ja uueneva teadusinfoga. Koostatakse, tõlgitakse ja kohandatakse Eesti oludele sobivaks Soome, Rootsi ja Läti kolleegide koostatud aktiivõppel tuginevaid õppematerjale. Kogemuste, info ja hästi toimivate meetodite, nippide ning materjalide vahetus ning süntees on selle projekti üks põhilisi eesmärke.

Näiteks Läänemere teemaline aktiivõppeprogramm on koostatud Tartu Loodusmajas 2001. aastal ning sellest ajast saadik väikeste muudatustega aktiivselt kasutuses olnud. Aastatel 2005 - 2007 oleme KIKi abiga oma Läänemere programmiga külas käinud Eesti erinevates koolides Narvast Võsu ja Valgani, kokku 30 korral. Kahel viimasel õppeaastal on KIKi toel seda õppimisvõimalust saanud kasutada 40 Tartu kooliklassi.

Praegu pakume Euroopa Sotsiaalfondi ja Eesti projekti "Täiskasvanute koolitus vabahariduslikes koolituskeskustes" raames tasuta koolitusi projektiplaneerimisest ja -kirjutamisest, säästlikust eluviisist ning GPSi kasutamisest ja looduses orienteerumisest. Hiljuti lõppes vene õppekeele koolide õpetajatele suunatud kursus "Looduse ABC", mille toimumist finantseeris KIK.

Oleme valmis korraldama õuesõppekoolitust tervetele koolimeeskondadele.

Iga kuu teise ja neljanda teisipäeva õhtul näitame Tartus Kompanii 10 saalis Matsalu Loodusfilmide Festivali filme loodusfilmisõpradele, kellel septembris Lihulas festivalil käimata jäi.

Koolidele, raamatukogudele ja huvilistele pakume võimalust laenutada interaktiivset, mängulist ja õpetlikku linnalooduse teemalist rändnäitust "Ma pole küllaline, ma elan siin".

Helle Kont, Annelie Ehvest

www.teec.ee, info@teec.ee, tel. 736 1693

Keskkonnaharidusega tegeldakse Tallinnas jõudsalt

Viimase kümne aasta jooksul tehtud uurin-gutes on Tallinna linnale tihti ette heidetud loidu tegutsemist keskkonnahariduses. Pärast seda, kui Tallinna Keskkonnaamet koostas keskkonnahariduse arengukava ning asus seda ellu viima, on olukord kiiresti muutunud.

Selle aasta septembris toimus Tallinna koolijuhtidele keskkonnahariduskonverents “Keskkonnasõbralik kool”, millest võttis osa 41 direktorit ja 36 õppealajuhatajat. Konverentsi peeti igati õnnestunuks, mitmed direktorid ütlesid, et pühendavad veel sellel õppeaastal oma koolis keskkonnaküsimustele erilist tähelepanu nii õppekavas kui arengukava uuendamisel. Huvi tekitas siseminister Marko Pomerantsi ettekanne, milles ta soovitas käsitleda koolis mitte ainult traditsioonilisi, vaid ka uusi keskkonnateemasid nagu tuuma- ja tuuleenergeetika, karjääriride avamisega seonduvad probleemid jpt. Uudse vaatenurga avas keskkonnaharidusele EAS juhatause esimees Ülari Alamets, arutledes, millistes valdkondades on Eesti konkurentsivõimeline keskkond. Innustavaid ettekandeid oli rohkesti ning osavõtjad soovisid muuta sellised konverentsid traditsiooniks. Konverentsi korraldasid Tallinna Keskkonnaamet, Tallinna Haridusamet, Tallinna Botaanikaead ja MTÜ Koolitus- ja Nõustamiskeskus HARED, moderaator oli Tallinna Loomaaia. Konverentsi korraldamise protsess oli heaks näiteks asutustevahelisele koostööle.

Koostöö arendamisele keskkonnahariduse edendamisel on suunatud ka Tallinna Keskkonnaameti osalemine Kesk-Läänemere programmi Interreg IVA projektis “Ühtne suhtlev Baltikum – COBWEB”. Üksteist Eesti, Soome, Läti ja Rootsi partnerit loovad projekti käigus uusi koostöömudeleid ülikoolide, muuseumide ja looduskoolide vahel, et edendada keskkonnaharidusega tegelevate teadmisi keskkonnahariduse ja keskkonnakommunikatsiooni valdkonnas ning koostavad keskkonnahariduslikke materjale ja programme. Tallinnas vee-

Projektis COBWEB loodavate programmide arutelu Lehola Keskkonnahariduskeskuses

Foto autor Georg Aher

takse uued programmid kasutusele Aegna Loodusmajas ja Tallinna Botaanikaaias. Programme koostatakse mitmele vanuseastmele alates lasteaialastest kuni gümnaasiumiõpilasteni. Projekt kestab 2011. aasta augustini.

Tallinna Loomaaed, Tallinna Botaanikaead, Aegna Loodusmaja ja Lehola Keskkonnahariduskeskus on viimastel aastatel muutunud lastele ja õpetajatele väga tähtsateks paikadeks, kus omandada elamusi, kogemusi ja teadmisi loodusest ja keskkonnast. Seoses looduskaitse läheneva juubeliga õppisid algklassi- ja lasteaiaõpetajad tundma looduskaitset Tallinna s. Enamik ütlesid, et ei arvanud, et siin on nii palju looduskaitseobjekte. Koolituse kodutööna valmis fotokogumik, mille leiab aadressilt <http://lemill.net/community/people/hared/col->

lections/looduskaitseobjektid-tallinnas/view. Koolituse viis Tallinna Keskkonnaameti toel läbi MTÜ Koolitus- ja Nõustamiskeskus HARED.

Keskkonnaharidus edeneb Tallinnas jõudsalt. Lastel ja noortel on head eeldused saada keskkonnateadlikeks. Et eeldusest saaks reaalsus, vajavad õpetajad ja koolijuhid jätkuvalt tuge, eelkõige aga ühiskonnast tulevat sõnumit, et keskkonnaharidus on oluline.

Sirje Aher

MTÜ Koolitus- ja Nõustamiskeskus HARED juhatause liige, projekti COBWEB juht Tallinna Keskkonnaametis

Euromiljonid keskkonnahariduse edendamiseks

Keskkonnaminister Jaanus Tamkivi allkirjastas määruse, mille kohaselt on järgnevatel aastatel võimalik keskkonnahariduse infrastruktuuri arendamiseks kulutada kuni 350 miljonit krooni. Toetuse eesmärk on keskkonnahariduse kättesaadavuse parandamine üle Eesti.

Keskkonnahariduse mõiste

Keskkonnahariduse saab jagada passiivseks ja aktiivseks. Esimese all mõistame inimeste iseseisvat tegutsemist maastikul või ka interneti-keskkonnas, mille käigus ühtlasi omandatakse ka keskkonnavalik teadmisi. Eks jääb tarkus külge infotendidel õppe- või matkarajal, brošüüridest-matkajuhtidest, arvutimängudest, giidi selgitustest, muuseumi- ja näituseekspositsioonidest jne. Toetusmeetme mõistes käsitleme keskkonnaharidust aktiivõppe meetodil toimuva regulaarse ja süsteemse õppetegevusena. Täpsemalt: riiklikke õppekavu läbivaid keskkonnaga seotud teemasid toetavate õppeprogrammide teostamine, loodusvaldkonna huviharidus, täiskasvanute koolitusasutuste koolitusluba eeldav keskkonnateemaline täiendusõpe, osalemine rahvusvahelistes keskkonnahariduse arendamise koostööprojektides, osalemine rahvusvahelistes ja riigisisest keskkonnatee-

malistes uurimisprogrammides, keskkonna- ja keskkonnahariduse alase teabe vahendamine regulaarselt ja organiseeritult infopunkti või teabekogu baasil.

Toetuse aluseks on taotleja tegevus

Toetust saavad taotleda väga erinevad asutused, eelduseks on tegelemine kirjeldatud keskkonnaharidusliku tegevusega. Toetust saab kasutada ainult selliste hoonete, üksikute ruumide ja õueklasside rajamiseks ja remontimiseks, mida peamiselt ja esmajärjekorras kasutatakse aktiivse keskkonnahariduse andmiseks. Teretulnud on ka projektid keskkonnahariduse andmiseks mõeldud sõidukite kohandamiseks. Nii nagu on olemas pangabuss, mammograafibuss või autokauplus, mis teenindab inimesi seal, kus pole stationaarset erihaiglat, panka või poodi. Eelistatud on projektid, mis parandavad suurema hulga inimeste juurdepääsu keskkonnaharidusele või suurendavad toetuse tulemusel keskkonnaharidusliku tegevuse mitmekesisust. Taotlejalt eeldatakse 10% suurust omafinantseeringut. Samuti peab ta olema valmis hoidma toetusega rajatud keskkonnahariduslikus tegevuses ka veel viis aastat peale projektiperioodi lõppu.

Marit Suurväli

Keskkonnaministeeriumi keskkonnahariduse büroo juhataja marit.suurvali@envir.ee

Õuesõppe võimalikkusest vanemas kooliastmes

Õpetan Pärnu Täiskasvanute Gümnaasiumis bioloogiat ja põhikoolis ning gümnaasiumis geograafiat. Minu arvates vanem kooliaste ootab samuti õuesõppe tunde, kasvõi vahelduseks lõpmatule tubasele tegevusele. Ja mitte ainult gümnaasiumis, vaid ka laiemalt elukestvas õppes on looduse- ja kultuurilool väga tähtis koht.

Idealvariandis võiks õuesõppe tund toimuda kaitsealal, looduse õpperajal või RMK looduskeskuses. Mõistagi terve päeva vältav õuesõppe oleks parim, aga tundide asendused, rahalised võimalused jne seavad omad piirid.

Tegelikult saab linnas arvestada põhimõttel juhul kahe tunniga lähimas pargis.

Olen püüdnud õuesõpet läbi viia igal sügisel ja kevadel. Mul on vedanud – kooli eelmine asukoht oli Pärnu linna piiril Raeküla männiku veerel ja praegune on 500 m kaugusel Pärnu jõest ning Jaasoni terviserajast.

Loodusmatkade korraldamise kogemus on õpetanud mind põhjalikult läbi mõtlema õuesõppe tunni tegevusi/ülesandeid, ajagraafikut, turvalisust jne. Kindlasti peab alati olema varuprogramm (hea kui isegi kaks).

Nii nagu tavatunnis, peab ka õuesõppe õpetaja olema innustav (William Arthur Ward'i järgi on just selline õpetaja suurepärase) ja valmis vastama õpilaste küsimustele. Ja neid küsimusi on reeglina väga palju. Peabki olema.

Kuna õpilaste tähelepanu köidavad õues kümned objektid/nähtused, siis seda köitvam peab olema etteaste. Seega on õuesõppe tunni planeerimine tunduvalt pikaajalisem, mahukam ja keerukam, kui n.ö tavatunni jaoks tehtav eeltöö.

Kindlasti peab arvestama, et looduse vahendamise eesmärgiks on viia kuulajani SÕNUM, mis vastaks ja-mis-siis-sellest-küsimusele.

Selle saavutamise parim viis on jutustada lugusid, täpselt ja värvikalt. Tegelikult igal ettekandel (suuline, kirjalik, elektroonne) peavad olema loo tunnused. Neil peab olema algus ja lõpp ning kõige olulisem on sõnum või moraal.

Kui suudad välja mõelda haarava ja tegutsemapaneva rühmatöö, siis sujub kõik hästi. Mõistagi peab arvestama usaldusväärsuse printsiibiga Murphy seaduste kogust: erinevus loodusseaduste ja Murphy seaduse vahel on selles, et loodusseaduste puhul lähevad asjad sassi iga kord samamoodi.

Looduse vahendamisel ja igasuguse õuesõppe tunni puhul peaks järgima EROT-mudelit:

- Enjoyable** – köitev, meelelahutuslik,
- Relevant** – relevantne – tähenduslik,
- Organised** – organiseeritud,
- Thematic** – temaatiline.

Seda mudelit on võimalik järgida, kui kasutada õuesõppes kodupaiga ajaloolist, ökoloogilist ja sotsiaalset moodsust. Avastusõppe on parim, sest emotsioonid jäävad meelde!

Ma tean, et Eestis on ca 200 bioloogiaõpetajat ja looduse vahendamisel saab neile toetuda küll. Lisaks tuleb

Bioloogiaõpetajate õuesõppe Hiiu maal 2008

Urmas Lekk

meelde Scott F. Gilbert'i ütlus: "Looduse vahendamisel ja bioloogiaõpetajate läbiviimisel peab koolitaja arvestama kogu aeg VIIIE DIMENSIOONIGA: kolmemõõtmelise ruumiga; organismide individuaalse arengu dimensiooniga ja organismide evolutsioonilise arengu dimensiooniga." See on suur oskus.

Väga soovitan Sam H. Hami "Looduse interpreteerija käsiraamatut", mille on tõlkinud, toimetanud ja mugandanud Eesti Loodushariduse Selts. Kui juba soovitamiseks läks siis: Brügge, Glantz ja Sandell "Õuesõppe"; "Keskkonnamängude kogumik"; õpimapid "Pisiloomi magevees ja selle piiril" ja "Põlismetsa otsimas"; õuesõppe töölehed (www.ebu.ee); "Lääne-Virumaa väärtuslikud maastikud. Töölehed maastikega tutvumiseks"; erinevad otsimislehed (nt. sügispäeva, mereranna). Ja veel uus sari "Jalutaja teejuht": kui juba õuesõppe, siis võimalusel ka kultuuriloolisest aspektist. Mul on hea meel, et on olemas Leele Välja "Jalutaja teejuht. Pärnu". Ja Rakvere oma on ka väga hea.

Urmas Lekk

Eesti Bioloogiaõpetajate Ühingu
asepresident
ja Pärnu Linna
Aasta Õpetaja 2009

Kümme aastat keskkonnaprojekte lasteaias Tõruke

Tõruke lasteaias lapsed Nõval

Järgmisel aastal täitub Haapsalu lasteaias Tõruke esimeste keskkonnaprojektide kirjutamisel täpselt 10 aastat. Igal aastal külastatakse KIK-i projektide raames maakonnas asuvaid looduskeskusi ning matkaradu. Projektid on andnud võimaluse lastega külastada Matsalus asuvat Suitsu matkarada, Matsalu looduskeskust, Nõva järvi ja metsi, Pärnumaal asuvat Pihlaka talu ja hulgaliselt teisi põnevaid kohti. Õues õppimisest on kujunenud lasteaias tegevuse igapäevane loomulik osa.

Loodusõppe läbiviimisest Tõruke lasteaias vestlesime Heli Induse ning Elle Tur-nauga.

Oma loodusõpperada

Loodusõppeks kasutab lasteaiad korra-paar aastas enda poolt välja mõeldud õpperada. Hallimäe õpperada asub Haapsalust paarikümne kilomeetri kaugusel Kirimäe linnu-

semäel. Looduses maha märkimata marsruudid õpivad lapsed märkama looduses asetleidvaid muutusi: tutvuvad sipelgapesa, üraskikahjustuste, suure kivirahnuga, mõõdavad oma männipuud ja võrdlevad, kui palju on puukene kasvanud, jne.

Õpiüü lasteaias hoovil

Lasteaias hoovil on välja arendatud pisike õpiüü, kus peamised puuliigid on saanud trükitähtedega nimesildid. Erinevaid keskkonnamänge mängides õpitakse tundma tavalisemaid puuliike ning suuremad lapsed saavad trükitähtedega silte veerides arendada oma lugemisoskust.

Looduse saladuste tundmaõppimine toimub aasta läbi teemadel "MINA JA KESKKOND". Põhiosa õppes keskendub eri aastaegadel toimuvate muutuste jälgimisele. Lasteaiad tähistab iga aastaaja alguses sügise, talve ning kevade sünnipäeva. Küllaltki omanäoline traditsioon on kolletamispäeva tähistamine sügisel. Õueskäikude osaks on ilmavaatlused, mille märkimiseks kasutavad eelkoolialised lapsed lihtsamaid tingimärke. Õuesõppega püüame seostada võimalikult palju ainevaldkondi.

Vastutustundlikuks kasvamine

Piklikul poolsaarel asuv Haapsalu linn pakub õppekäikudeks häid võimalusi. Lastega külastatakse mitu korda aastas pikka kaldapromenaadi ning linna keskel asuvat siseveekogu – Väikest Viiki. Õppekäikudel teevad lapsed ettepanekuid, kuidas meid ümbritsevat linnakeskkonda puhtamana hoida.

Lühikeste näidendite lavastamise kaudu õpitakse meid ümbritsevasse keskkonda säästlikumalt suhtuma. Nii on lavastatud näidendeid "Kes elab vees?", "Mets õpetab", "Vetevaldja ja tõrukesed" ning palju teisi. Nii mõnigi laps annab keskkonnasäästlikkuse sõnumi edasi oma vanematele, kui märkab asjata põlevat püri või tilkuvat kraani.

Marko Valker

Keskkonnaameti keskkonnahariduse spetsialist

Loodust saab haista ja kompida, kui silmad on kinni

Marko Valker

Õuesõppe kohta Haapsalu Linna Algkoolis käis uurimas Marko Valker Keskkonnaametist. Küsimustele vastas Haapsalu Linna Algkooli õppealajuhataja Viive Karnau.

Kuidas Teie koolis õuesõppe praktiliselt välja näeb? Millisele vanuseastele, kui suurele grupile korraga (klass), kas iga ilmaga? Kus õuesõppe tund toimub (kooli ümbruses või kaugemal), kuidas ajaga välja tullakse, kas 45 min korraga või kauem?

Õuesõpet tehakse kõigis klassides – kooli ümbruses kui ka kaugemal. Sel sügisel näiteks seostati sügisene spordipäev õuesõppega jasee toimus Paralepa metsas.

1.-2. klassis toimub õuesõppe meil keskustepäeval sügisel 1 kord ja kevadel 1 kord – korraga 2 tundi. Toimumiskohad on Paralepa, kooli ümbrus, mere ja/või Väikese Viigi äärne, Lossipark ja selle ümbrus, kaldapromenaad. Väljas käiakse siis, kui ilm on olulise sajuta. Kui pikk on õuesõppe aeg, sõltub teemast, minimaalne aeg on 45 minutit.

Mida õuesõppe tunnis räägitakse, korraldatakse raamatut õpitut või antakse uusi ülesandeid? Kuidas erinevaid meelelundeid kasutatakse?

Õuesõpet seostatakse klassis raamatut õpituga – kinnistatakse varasemat teavet ja õpitakse/uuritakse uut. Kasu-

tatakse erinevaid meelelundeid (nuusutatakse, kuulatakse, vaadeldakse, võimalusel maitstakse, võrreldakse jne). Haista ja kompida on mõnus, kui silmad on kinni, loodusvärvid (eriti sügisel) vaatlemiseks saab kasutada mitmeid erinevaid võtteid.

Kas õuesõppe läbiviimine on õpetajale koormav või vastupidi: saab rutiinist välja?

Õuesõppe nõuab suuremat ettevalmistust, aga muidugi saab ka õpetaja rutiinist välja ja igal juhul on õuesõppe tund kasulik ja vaheldusrikas. Õuesõppe õnnestumise korral on ka eduelamus suurem kui tavatunni puhul.

Kas on tunda, et pärast õuesõppe tundi on lapsed kuidagi rõõmsamad või õuesõppe tõttu käivad meelsamini koolis? Kuidas lapsed õuesõppe tunnis omavahel suhtlevad? Kas sõbralikumalt kui klassis olles? Kas võib näiteks avaneda mõne õpilase loovus või abivalmidus, mis kooliseinte vahel on tähelepanuta jäänud?

Õuesõppe tundides on lapsed rõõmsad ja suhtlevad sõbralikumalt. Mõni õpilane, kes on klassis väga vaikne ja tagasihoidlik, muutub looduses avatumaks. Mida väiksemad lapsed, seda raskem on õuesõppimisel keskendumine.

Palun kirjeldage, kuidas üks õuesõppe tund välja näeb? Mis aineid õpitakse?

Kõigis ainetundides on võimalik õue minna. Eelneb teoreetiline osa klassis, mida harjutatakse õuetunnis. Töölehtedel täidetakse kindlaid ülesandeid, vastavalt kas kinnitatud objektidele või on õpilastel individuaalne ülesanne (keskustepäeval I kooliastmes on paremini õnnestunud, sest siis on ka vanemad ja abiõpetaja haaratud tegetsemise).

Keskustepäeval on klass jaotatud rühmadeks ja rühma-

juhiks on õpetaja või lapsevanem. Ette on valmistatud 4-5 keskust töölehtedega. Iga rühm läbib kõik keskused ja pärast teeb rühmajuht kokkuvõtte.

Teises kooliastmes tegetsevad õpilased kas rühmades, paarikaupa või individuaalselt. Ka kokkuvõtte tuleb õpilastel endal teha.

Õues käiakse peamiselt loodusõpetuse tundides, edaspidi ka teistes tundides.

Mis ajendas õueõpet kasutama? Kust sai tuge ja kinnitust oma tegevusele?

Kui on võimalik seostada õpitut ja on aega ja kohta, tasub ikka tundi õues teha. See on vaheldus klassipingis õppimisele – õppimine reaalses keskkonnas. Meie kooli mitmed õpetajad on tutvunud Rootsi koolides toimuva õuesõppega, 12 meie kooli õpetajat osales tänava 17.-19. augustil toimunud klassiõpetajate kogukonna laagris, kus koolitus oli valdavalt praktiline. Õppisime Läänemaa klassiõpetajatega mitmeid looduse tundmaõppimise mänge. Õpetajad on suvelaagris õpitut rakendanud tundides.

Õuesõppe kohta on ilmunud ka hulgaliselt kirjandust, kust iga õpetaja saab abi, kui endal head ideed otsa saavad.

2010

Keskonna ja pärandkultuuri tähtpäevade kalender

EESTI LOODUSKAITSE 100

RAHVUSVAHELINE BIOLOOGILISE MITMEKESISUSE AASTA	https://www.cbd.int/2010/
EUROOPA TEEMA – AASTA 2010: VÕITLUS VAESUSE VASTU	http://elik.nlib.ee/?id=6008 http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=637
LUGEMISAASTA	http://www.kul.ee/index.php?news=5716
Aasta lind 2010 ÕGIJAD Lanius sp	http://www.eoy.ee/
Aasta puu 2010 TOOMINGAS Padus avium	

KUU	TÄHTPÄEV	AASTA TEEMA	
JAANUAR	01. 01. Näärid, uusaasta http://www.erm.ee/?node=201 http://www.folklore.ee/Berta/kalender.php		
	03. 01. Vabadussõjas võidelnute mälestuspäev		
	06. 01. Kolmekuningapäev http://www.folklore.ee/Berta/tahtpaev-kolmekuningapaev.php		
	13. 01. Nuudipäev e kanutipäev http://www.folklore.ee/Berta/tahtpaev-nuudipaev.php		
	14. 01. Taliharjapäev http://www.folklore.ee/Berta/tahtpaev-taliharjapaev.php		
	14. 01. Kaduneljäpäev		
	16.-17. 01. Talvituvate veelindude loendus		
	17. 01. Tõnisepäev http://www.folklore.ee/Berta/tahtpaev-tonisepaev.php		
	25. 01. Paavlipäev, tatjanapäev http://www.folklore.ee/Berta/tahtpaev-paavlipaev.php http://www.folklore.ee/Berta/tahtpaev-tatjanapaev.php		
	27. 01. Rahvusvaheline holokausti ohvrite mälestuspäev http://www.un.org/holocaustrembrance/		
VEEBRUAR	02.02. Rahvusvaheline märgalade päev http://www.ramsar.org/wwd/wwd_index.htm	2010 Caring for wetlands- an answer to climat change	
	02. 02. Tartu rahulepingu aastapäev		
	02. 02. Küünlapäev e pudrupäev http://www.folklore.ee/Berta/tahtpaev-kuunlapaev.php		
	09. 02. Luuvalupäev http://www.folklore.ee/Berta/tahtpaev-luuvalupaev.php		
	11. 02. Kaduneljäpäev		
	14. 02. Hiina kalendriaasta algus http://www.bioneer.ee/eluviis/roheline_kalender/T%C3%A4na_algab_Hiina_uus_aasta.aid-3423	Tiigi aasta algab algab teise kuuloomisega pärast talvist pööripäeva	
	14. 02. Valentinpäev http://www.folklore.ee/Berta/tahtpaev-valentipaev.php		
	15. 02. Tiina e neitsipäev		
	16. 02. Vastlapäev http://www.folklore.ee/Berta/tahtpaev-vastlapaev.php		
	17. 02. Tuhkapäev http://www.folklore.ee/Berta/tahtpaev-tuhkapaev.php		
	21. 02. Rahvusvaheline giidide päev http://wftga.org/default.asp		
	21. 02. Rahvusvaheline emakeele päev http://www.un.org/Depts/dhl/language/index.html		
	22. 02. Peetripäev http://www.folklore.ee/Berta/tahtpaev-peetripaev.php		
	24. 02. Iseisvuspäev		
24. 02. Madisepäev, palvepäev http://www.folklore.ee/Berta/tahtpaev-madisepaev.php			
MÄRTS	08. 03. Rahvusvaheline naistepäev		
	09. 03. Sorokasveet e tsirgupäev http://www.folklore.ee/Berta/tahtpaev-tsirgupaev.php		
	11. 03. Kaduneljäpäev		
	12. 03. Korjusepäev http://www.folklore.ee/Berta/tahtpaev-korjusepaev.php		
	14. 03. Emakeele päev http://www.folklore.ee/Berta/tahtpaev-emakelepaev.php		
	15. 03. Ülemaailmne tarbija õiguste päev http://www.consumersinternational.org/HomePage.asp?NodeID=89645	2010 Our money, our rights	
	17. 03. Käädrapäev; patrikupäev http://www.folklore.ee/Berta/tahtpaev-kaadripaev.php http://www.folklore.ee/Berta/tahtpaev-patrikupaev.php		
	20. 03. Kevadine pööripäev. Kevade algus 19. 32		
	21. 03. Pendipäev http://www.folklore.ee/Berta/tahtpaev-pendipaev.php		
	22.03. Ülemaailmne veepäev http://www.worldwaterday.org/page/1023	2010 Communicating Water Quality Challenges and Opportunities"	
	23. 03. Ülemaailmne meteoroloogiapäev http://www.wmo.int/wmd/		
	25. 03. Maarjapäev e paastumaarjapäev http://www.folklore.ee/Berta/tahtpaev-maarjapaev.php		
	25. 03. Leinapäev		
	28. 03. Ülemaailmne WWF aktsioon Maa tund http://www.earthhour.org/home/		
28.03. Palmipuudepäha. Üleminek suveajale http://www.folklore.ee/Berta/tahtpaev-urbepaev.php			
APRILL	01. 04. Naljapäev http://www.folklore.ee/Berta/tahtpaev-naljapaev.php		
	01. 04. Suur neljapäev http://www.folklore.ee/Berta/tahtpaev-suurneljapaev.php		
	01. 04. Karjalaskepäev http://www.folklore.ee/Berta/tahtpaev-karjalaskepaev.php		
	02. 04. Suur reede http://www.folklore.ee/Berta/tahtpaev-suurredepaev.php		
	02. 04. Rahvusvaheline lasteraamatu päev http://www.ibby.org/index.php?id=269		
	03. 04. Vaikne laupäev http://www.folklore.ee/Berta/tahtpaev-suurredepaev.php		
	04. 04. Lihavõtted, ülestõusmispüha 1. püha http://www.folklore.ee/Berta/tahtpaev-lihavotted.php		
	05. 04. Ülestõusmispüha 2. püha		
	07. 04. Maailma tervisepäev http://www.who.int/world-health-day/2010/en/index.html		2010 1000 cities – 1000 lives
	08. 04. Kaduneljäpäev		
	14. 04. Kännipäev http://www.folklore.ee/Berta/tahtpaev-kunnipaev.php		
	14. 04. Öuesõppe päev www.oue.ee		2010 õu teeb terveks
	22. 04. Rahvusvaheline Maa päev www.earthday.net		
	22. 04. Tuuluristipäev http://www.folklore.ee/Berta/tahtpaev-tuuluristipaev.php		
23. 04. Jüripäev http://www.folklore.ee/Berta/tahtpaev-juripaev.php			
23. 04. Rahvusvaheline raamatu ja autoriõiguste päev http://www.un.org/Depts/dhl/book/index.html			
25. 04. Markuse e ussikuningapäev			
29. 04. Linnuristipäev http://www.folklore.ee/Berta/tahtpaev-linnuristipaev.php			

